

نگاهی به سیاست‌های جدید عربستان سعودی در قبال افغانستان: تأسیس دانشگاه اسلامی در ننگرهار

محمدتقی جهانبخش (پژوهشگر مسائل آسیا)

۱۳ اردیبهشت ۱۳۹۶

شماره مسلسل: ۳۳۰۰۳۱۳

شماره شاپا: ۵۳۸۵-۲۴۲۳

شرق با پاکستان و از شمال شرق با مناطق مسلمان نشین چین همسایه است. این موقعیت یگانه برای گسترش تفکرات وهابی (که تنها تولید فکری عربستان سعودی محسوب می‌شود) در مناطق مسلمان نشین این کشورها که عمدتاً مستعد پذیرش افراط‌گرایی هستند، در هیچ کشور دیگری وجود ندارد. از این رو موقعیت ویژه افغانستان قابل چشم‌پوشی نیست.

دوم، وضعیت ویژه داخلی افغانستان است. افغانستان کشوری است که در طبقه‌بندی دولت‌های فرومانده (Failed States) معمولاً جزء چند کشور نخست است: دولت و ملت ضعیف دارد و از همین رو امکان نفوذ در میان دولت‌مردان و نیز گروه‌های قومی این کشور به خوبی فراهم است. علاوه بر این بخش بزرگی از گروه‌های قومی، جهادی و نیز شبه‌نظامیان مخالف دولت طی دهه‌های اخیر با بخش‌های مختلف مالی و امنیتی عربستان مستقیماً یا به طور غیرمستقیم در ارتباط بوده و از کمک‌های این کشور بهره‌مند بوده‌اند. این امکانات، احیای نفوذ گذشته سعودی‌ها در افغانستان و گسترش آن در شرایط فعلی را به نحو ملموسی تسهیل نموده و در آینده نیز قابل بهره‌برداری است.

سوم، افغانستان و ایران امتداد فرهنگی یکدیگر هستند و این وابستگی و پیوستگی فرهنگی سبب پذیرش افغان‌ها در ایران و زمینه‌ساز نفوذ ایران در افغانستان شده است. از این روست که عربستان سعودی افغانستان را محلی برای جبران شکست‌های خود در کشورهای عربی خلیج فارس از جمله یمن و بحرین می‌داند. عربستان با تحلیل نادرست از تحولات منطقه عربی، منشأ شکست‌های سیاسی، نظامی و کاهش نفوذ خود در کشورهای منطقه را بومی ندانسته و جمهوری اسلامی ایران را به عنوان مقصر می‌شناسد. از این روست که تلاش می‌کند تا اقدامی مشابه را در حوزه نفوذ جمهوری اسلامی ایران به منظور کاهش تأثیرگذاری آن انجام دهد و در این راستا افغانستان را به عنوان کشور هدف انتخاب کرده است.

چهارم، موقعیت ننگرهار و جلال آباد است. ننگرهار ولایتی کوچک در شرق افغانستان است. این ولایت هم مرز با ایالت سرحدی شمال غربی پاکستان (NWFP) به مرکزیت پیشاور است. ایالت سرحدی در کنار مناطق قبیایلی پاکستان (FATA) مهم‌ترین پایگاه و محل پرورش و تربیت افراط‌گرایان و جریان‌های افراط‌گرای فعال در منطقه است. دارالعلوم حقانی که در پانزده کیلومتری پیشاور (ناحیه اکوراختک) قرار دارد (و توسط مولوی سمیع الحق مدیریت می‌شود) در کنار شبکه آموزشی خود، مهم‌ترین «پرورشگاه تروریسم» در منطقه به شمار می‌رود.

عربستان سعودی به عنوان یکی از کشورهای بزرگ و تأثیرگذار منطقه غرب آسیا که جغرافیای آن میزبان اماکن مقدس مسلمانان است، تقوای زیادی برای گسترش نفوذ خود در سرزمین‌های اسلامی داشته است. در این راستا افغانستان به عنوان یکی از مناطق هدف عربستان در سال‌های اخیر و به ویژه پس از تغییرات به وجود آمده در میان نخبگان و هیئت حاکمه آل سعود، انتخاب شده است. در آخرین اقدام، خبر تأسیس یک مرکز آموزشی بزرگ در ولایت ننگرهار در شرق افغانستان توسط دولت عربستان سعودی منتشر شد.

این مؤسسه که پس از سفر آقای دکتر عبدالله به ریاض مجدداً در دستور کار مقامات سعودی قرار گرفته است، سومین دانشگاه بزرگ اسلامی - پس از دانشگاه اسلامی پاکستان و مالزی - شناخته می‌شود که قرار است با اعتباری بالغ بر پانصد میلیون دلار در پانزده کیلومتری جلال‌آباد (مرکز ولایت ننگرهار) ساخته شود. بر اساس پیش‌بینی‌ها، این دانشگاه طی پانزده سال آینده به بهره‌برداری خواهد رسید. ظرفیت این دانشگاه تربیت ده‌هزار محصل در سال بوده و دروس در این مؤسسه نیز به زبان عربی و احتمالاً توسط مدرسان سعودی ارائه و تدریس خواهد شد.

در تحلیل سیاست جاری عربستان سعودی در قبال افغانستان، به چند محور باید توجه کرد:

نخست، موقعیت راهبردی افغانستان برای سعودی‌ها شناخته شده و دارای اهمیت است. افغانستان کشوری است که از غرب با ایران، از شمال با کشورهای آسیای مرکزی، از جنوب و

نکته شایان توجه در این میان، آن است که جلال‌آباد نزدیک‌ترین شهر بزرگ افغانستان به پیشاور است. به عبارت دیگر جلال‌آباد تنها شهر مهم در حدفاصل کابل و پیشاور است که از طریق شاهراهی می‌تواند این دو شهر را به یکدیگر متصل کند. علاوه بر این جلال‌آباد به طور خاص و ولایت ننگرهار به طور عام پشتون‌نشین بوده و نیز مستعد پذیرش عقاید دیوبندی هستند. از این‌روست که پایگاه مهمی برای جریان‌های افراطی محسوب می‌شوند. هم‌اکنون نیز طالبان و داعش به عنوان مهم‌ترین گروه‌های افراط‌گرای فعال در افغانستان، فعالیت چشمگیری در این ولایت دارند. از این جهت ننگرهار بهترین جغرافیا برای تأسیس چنین دانشگاهی در افغانستان است.

در مجموع، می‌توان گفت که عربستان برای جبران شکست‌های خود در جغرافیای عربی، حوزه‌های نفوذ جمهوری اسلامی ایران از جمله افغانستان را به میدان رقابت‌های سیاسی و ایدئولوژیک خود تبدیل کرده است. گسترش فرهنگ افراط‌گری و زبان عربی دو خطر عمده‌ای است که آینده افغانستان و منطقه را به طور جدی تهدید می‌کند. بی‌تردید ایجاد پایگاهی فکری در پوشش دانشگاه اسلامی می‌تواند آینده امنیتی منطقه و افراط‌گرایی را در وضعیتی پیچیده و غیرقابل پیش‌بینی قرار دهد و منافع و امنیت کشورهای منطقه از جمله جمهوری اسلامی ایران را به طور جدی تهدید نماید. از این‌رو شایسته است در مذاکرات با مقامات افغانستان ابعاد این مسئله مورد واکاوی قرار گیرد تا از فرورفتن بیشتر افغانستان در گرداب افراط‌گرایی و تروریسم ممانعت به عمل آید.

استفاده از مطالب با ذکر منبع آزاد است.

متون سیاستی منتشرشده در شمس، بیانگر دیدگاه نویسندگان بوده و لزوماً نظر این شبکه نیست.